

Udviklingen på forebyggelseområdet i hovedstadsområdet fra sidste halvdel af 1990'erne

Jens Egsgaard

Regeringens folkhälsoprogram för perioden 1999 - 2008 är till stor inspiration för amter och kommuner i huvudstadsområdet i arbetet med förebyggande hälsoarbete.

En uppföljning sker av programmet med fokus på riskfaktorer, målgrupper och olika arenor för det förebyggande arbetet.

Jens Egsgaard är chef för planlägnings- och folkhälsokontoret vid Sundhedsforvaltning i Københavns Kommune. Han er cand.scient.pol. och dessutom projektkoordinator för Köpenhamns kommuns medverkan i WHO's internationale Healthy Cities Project.

I Danmark forestår amterne og kommunerne langt størstedelen af det forebyggende arbejde i Danmark. De amtslige og kommunale institutioner danner rammen om mange menne-skens dagligdag, for eksempel dag- og døgn-institutioner, folkeskolen, ungdomsuddannelserne og diverse botilbud. Amter og kommuner varetager desuden opgaver i forbindelse med det ydre miljø og trafikken. Det offentlige sundhedsvæsen, hvilket vil sige de forebyggende sundhedsordninger, sygesik-ringsområdet og sygehusvæsenet er også del af virksomheden i amt og kommune.

Samarbejdet mellem staten, amterne og

kommunerne omfatter både løsningen af konkrete forebyggende aktiviteter og sundhedsplanlægningen. Regeringens Folkesundhedsprogram 1999-2008 har blandt andet udstukket nogle planlægningsmæssige rammer som amter og kommuner arbejder med.

Hovedstadsområdet består af tre amter (Frederiksborg, Københavns og Roskilde), samt Frederiksberg og Københavns Kommune. Frederiksborg Amt består af 19 kommuner; Københavns Amt af 18 kommuner og Roskilde Amt af 11 kommuner. Frederiksberg og Københavns Kommune fungerer modsat de øvrige kommuner i landet også som amtskommune. Befolkningstallet i hovedstadsområdet er ca. 1.4 mio. indbyggere.

Forebyggelsesindsatsen i kommuner og amter er, som den øvrige indsats på sundhedsområdet i den primære og sekundære sundhedssektor, dels et driftsområde dels en integreret del af amtets sundhedsplanlægning i henhold til love herom.

En stor del af de forebyggende og sundhedsfremmende aktiviteter i kommuner og amter, som denne artikel vil omhandle, er ikke omfattet af den sædvanlige lovgivning. Det der vil blive beskrevet i artiklen er de mere generelle forebyggelsesinitiativer, der kendetegner den nyere forebyggelse, der er dukket op i de sidste 15 år.

Den mere specifikke forebyggelse er reguleret ved lovgivningen. Eksempelvis børne-

området, hvor der er et krav om, at kommunerne skal tilbyde besøg af sundhedsplejersker til småbørnsfamilier ligesom der er et krav om en Kommunelægeordning. Et andet område er tobaksområdet, hvor der ifølge Lov om Røgfri Miljøer lægges op til at borgerne skal sikres mod passiv rygning. Et tredje område er de forebyggende hjemmebesøg, hvor hvert enkelt kommune har en forpligtelse til at tilbyde mindst to forebyggende hjemmebesøg om året til alle, der er fyldt 75 år.

Regeringen har udarbejdet et Folkesundhedsprogram for 1999-2008. Programmet skal implementeres og gennemføres i løbet af de næste 10 år. Folkesundhedsprogrammet er indeholdt i den lovpligtige redegørelse til amter og kommuner, der bliver udsendt i forbindelse med sundhedsplanlægningen. De overordnede mål for regeringens Folkesundhedsprogram er længere liv med højere livskvalitet og social lighed i sundhed. I programmet sættes fokus på en række risikofaktorer, målgrupper og forebyggelsesmiljøer.

Regeringens Folkesundhedsprogram danner inspiration for de enkelte kommuner og amter og skaber de overordnede rammer for den lokale indsats. Regeringens Folkesundhedsplan har både skabt et fagligt inspirationsgrundlag og et grundlag for prioriteringsovervejelser lokalt.

Det første overordnede mål om et længere liv med højere livskvalitet skaber store udfordringer lokalt, fordi midlleveviden er lavere i Danmark end i de lande vi typisk sammenligner os med, bl.a. de skandinaviske.

Det andet overordnede mål om at skabe social lighed i sundhed skaber ligeledes store udfordringer i forhold til den lokale indsats. Hvordan når vi f.eks. de skrøbelige ældre med vores forebyggende indsats eller de marginaliserede unge?

Den danske regering har besluttat genomföra ett folkhälsoprogram under de närmaste tio åren. Aktiviteterna följs upp regelbundet

Indgangen til forebyggelse

Når ordet forebyggelse bliver brugt, er afgrænsningen forholdsvis snæver. Ordet sætter fokus på at forebygge eller undgå, at sygdom opstår. Tematisk er der sket en bevægelse fra fokus på forebyggelse i forhold til sygdomme til forebyggelse i forhold til risikofaktorer i mere bred betydning. Tankegangen har ændret sig fra en klassisk forståelse af sundhed som fravær af sygdom til i højere grad at inkludere andre aspekter af sundhedstilstanden.

Der bliver brugt en række forskellige metoder og virkemidler i arbejdet med forebyggelse. De kan opdeles i tre kategorier:

- oplysning og almen information
- individuelle tilbud
- støttende miljøer.

Oplysning og information skal give borgerne almen information om sundheden. Der skal dog mere end oplysning til, når målet er at få den almindelige borger til at ændre adfærd. Individuelle tilbud er et muligt supplement til information, f.eks. kurser i rygeafvænning. Støttende miljøer som familie, skolen og arbejdspladsen er steder hvor de sociale normer og regler påvirkes og derved også adfærden.

Udviklingen i forebyggelsen er metode-mæssigt gået i retning af, at der i perioden indtil midt i 90'erne blev fokuseret på informations- og oplysningsvirksomhed. Siden er generelle kampagner suppleret med konkrete tilbud til befolkningen og politikdannelse. De konkrete tilbud gør det muligt at nå ud til

borgerne i en dialog mere end kun via kampanjer m.v. De støttende miljøer er kommet mere ind i billedet via politikfastsættelse, hvor der lægges nogle overordnede rammer for hvad der skal ske, f.eks. er der udviklet alkohol- og tobakspolitikker på arbejdspladser.

Fra projekter till drift og konsolidering

Amterne og kommunerne er nået til et punkt, hvor mange forskellige aktiviteter og indsats er i gang på forebyggelsesområdet. Det typiske har været, at man i en opstartsfasen har igangsat en række projekter inden for forskellige temaer. Indsatsen er dog på vej over i mere faste rammer med organiserede tilbud og en driftsstruktur.

Siden 1998 har *Frederiksborg Amt* haft et politisk Forebyggelsesråd, som hovedsageligt fokuserer på den tværsektorielle og tværfaglige forebyggelsesindsats. Som led i sundhedsplanlægningen er der nedsat en politisk følgegruppe med amtslig og primærkommunal deltagelse, mens den mere sektorspecifikke indsats som f.eks. trafik- og misbrugsforebyggelse primært er placeret under de politiske fagudvalg.

I *Frederiksborg Amt* har Forebyggelsesrådet afsat 4,7 mio. kr. til tværgående forebyggelse og der er en normering på 4,5 fuldtidsstillinger.

På indsatsområdeniveauet drøftes:

- hvordan og i hvilket omfang indsatsen på de nuværende handleplan prioriterede områder som ældre, unge, muskel- og skeletlidelser med særlig vægt på rygområdet, alkoholmisbrug og amtsligt/kommunalt samarbejde kan fortsættes og udvikles
- en særlig prioritering af aldersgruppen børn, hvor der i forvejen er aktiviteter med koblinger til social belastning, alkoholmisbrug og

svangerskab. Børn i daginstitutioner,

- spiseforstyrrelser
- prioriteret indsats i lokalområderne i samarbejde med kommunerne, f.eks. i form af sundhedsoplysning, mulighed for socialt samvær og særlige sundhedsfremmende aktiviteter
- ændret indsats på tobaksområdet, hvor igangsætningen af rygestopklinikker er på vej ind i driftsfase på sygehusene
- om indsatsen på arbejdspladser skal styrkes.

Et centralt emne er, hvordan og i hvilket omfang den individorienterede forebyggelse med hensyn til risikofaktorer, motivationsskabende samtale med mere kan blive en systematisk og integreret del af den samlede indsats i f.eks. almen praksis og på relevante sygehusafdelinger.

I *Københavns Amt* bliver forebyggelse og sundhedsfremme et tema i Sundhedsplan 2001. Som en del af grundlaget for dette arbejde har Amtsrådet i januar 2000 modtaget en redegørelse med en kortlægning af det samlede forebyggelses- og sundhedsfremmeområde i amtet, og i en særskilt publikation om forebyggelsesarbejdet på sygehusene.

Københavns Amt har siden 1989 haft et Forebyggelsesråd med repræsentation fra Amtsrådet, kommunerne, arbejdsmarkedets parter og embedslægeinstitutionen.

I Københavns Amt har Forebyggelsesrådet afsat 1,2 mio. kr. til forebyggelse og der er en normering på fire fuldtidsstillinger (heraf er den ene indtægtsdækket).

Forebyggelsesrådets sekretariat er en del af sekretariatet bag det igangværende sundhedsplanarbejde. Arbejdet med temaplanen om forebyggelse og sundhedsfremme, som således vil indgå i Sundhedsplan 2001, er endnu på et indledende stadium. Men det vil højst sandsynligt tage afsæt i en konstateret

markant ulighed i sundheden inden for amtet.

Centrale temaer i planen bliver formentlig: tobak, alkohol, kost og motion samt sundhedsvæsenets rolle og indsats i det forebyggende arbejde. I forbindelse med den politiske behandling af Folkesundhedsprogrammet, er det besluttet, at programmet skal indgå i sundhedsplanlægningen. Der er i 1999 sket en kortlægning af forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet.

I *Roskilde Amt* er det forebyggende arbejde blevet konsolideret fra sidst i 1990'erne. For det første gennem etablering af en selvstændig forebyggelsesafdeling under Centralforvaltningen med selvstændig ledelse og øget bevilling.

For det andet gennem iværksættelsen af en samlet plan for den forebyggende og sundhedsfremmende indsats i amtet "Plan for den forebyggende og sundhedsfremmende indsats i Roskilde Amt".

Forebyggelsesafdelingen er bemandet med et tværfagligt team af 6 fuldtidsansatte personer. Til Forebyggelsesrådets arbejde afsættes ca. 4 mio. kr. om året.

Amtet har siden 1988 haft et Forebyggelsesråd bestående af 7 amtsrådsmedlemmer, der fungerer som et stående udvalg med egen bevilling. Forebyggelsesrådets opgave er at varetage den tværgående, generelle forebyggende og sundhedsfremmende indsats. Herudover foregår en række mere specifikke forebyggende aktiviteter i de stående udvalg.

I Roskilde amt har amtsrådet i juni måned vedtaget en samlet plan for amtets forebyggelsesindsats "Plan for den forebyggende og sundhedsfremmende indsats i Roskilde Amt". Planen er en integreret del af amtets sundhedsplan for den nuværende planperiode. Formålet med en ny samlet plan for den forebyggende indsats i Roskilde Amt er:

- at skabe et fælles værdigrundlag for amtets forebyggende indsats
- at sikre en sammenhæng i amtets indsats og tilbud til borgerne
- at sikre optimal udnyttelse af ressourcerne
- at alle politiske indsatsområder omkring forebyggelse og sundhedsfremme er politisk prioriteret og forankret.

I *Frederiksberg Kommune* vedtog Sundhedsudvalget i 1996 en sundhedsplan for perioden 1996 til 2000, hvor forebyggelse er et prioriteret område. Frederiksberg Kommune etablerede pr. 1. januar 1996 et egentligt forebyggelsessekretariat med en med-arbejder, som skulle stå for den tværgående koordination på området samt tage initiativ til at sætte forskellige aktiviteter i værk. Forebyggelsesindsatsen koncentrerede sig i starten især om ældres faldulykker, alkoholproblemer samt uønskede graviditeter. Senere kom blandt andet rygestoptilbud, samt et pilotprojekt omkring den sundhedsfremmende skole til.

Fra 1988 til 1999 har Frederiksberg Kommunens AIDS-sekretariat varetager opgaver indenfor HIV/AIDS-området og gennemført den årlige uge 40 alkoholkampagne. Der er opgaver, der stadig varetages. I dag er det tidligere AIDS-sekretariat blevet en del af Forebyggelsessekretariatet.

I Frederiksberg Kommune er der afsat 1,3 mio. kr. til aktiviteter og der er en normering på 4 fuldtidsstillinger (den ene stilling er dog delvist indtægtsfinansieret).

Frederiksberg Kommune er p.t. i gang med en ny sundhedsplan, hvor de prioriterede områder er tobak, motion, alkohol, kost, selvmord samt børn og unge. Det forventes at planen vedtages næste år.

Københavns Kommune har siden 1988 været med i WHO's internationale Sund By Projekt. WHO's Sund By Projekt har givet

København et stort kendskab til folkesundhedsarbejdet i Europa. I 1994 vedtog Københavns Borgerrepræsentation Københavns Kommunes Sund By Plan, der har fungeret som fundament for den samlede strategi for arbejdet. Sund By Planen indeholder en række mål og indsatsområder. Temaer er alkohol, tobak, kost, motion, ulykker og aborter, og arenaerne er sundhedsvæsenet, arbejdspladsen, lokalsamfund og skolen.

Sund By Planen har generelt medvirket til at styrke den organisatoriske ramme for det forebyggende sundhedsarbejde i Københavns Kommune. Der er således opnået en relativ formaliseret ramme om opgaveløsningen. Det nye med planen var ikke, at der blev taget initiativer på forebyggelsesområdet. Det afgørende nye er derimod, at der sendes et samlet signal ud om, at kommunen systematisk opprioriterer den forebyggende og sundhedsfremmende indsats.

I 2000 er der udarbejdet en Folkesundhedsplan som led i en særlig planlægningsproces. Et administrativt udvalg, Sund By Styregruppen, der består af repræsentanter fra de 7 forvaltninger i Københavns Kommune, Embedslægeinstitutionerne i Københavns og Fredriksbergs kommune, H:S og forsøgsbydelene har været styregruppe for arbejdet.

I Folkesundhedsplanen fokuseres på følgende områder:

Arenaer: sundhedsvæsenet, arbejdspladsen, byens rum – byens miljø, skolen, daginstitutioner og lokalområder.

Temaer: tobak, alkohol, kost, motion, unge, trafik. Målgrupper: unge, ældre, etniske minoriteter. I Københavns Kommune er der igangsat en række indsatser i forhold til målområderne i regeringens Folkesundhedsprogram. De overordnede mål for folkesundhedsarbejdet i Københavns kommune er:

- Folkesundhedsarbejdet skal tage udgangspunkt i borgernes ret til forebyggelse
- Københavnernes middellevetid skal øges med udgangspunkt i de for tidlige dødsfald
- Den sociale ulighed i sundhed skal mindskes
- Københavnernes sundhed og livskvalitet skal fremmes
- De overordnede mål og målsætninger i Folkesundhedsplanen skal afspejle sig i Kommunens generelle politikker.

I Københavns Kommune er der afsat 23 mio. kr. til forebyggende aktiviteter og der er en normering på 45 fuldtidsstillinger.

Det ovenfor nævnte budget i de enkelte amter og kommuner dækker primært over de ressourcer, der er afsat til sekretariat og udvikling af de forebyggende aktiviteter. Derudover er der ansat en del medarbejdere, f.eks. rygestopinstruktører m.v., der arbejder lokalt, ligesom der er afsat økonomiske midler i andet regi f.eks. skolevæsenet til forebyggende aktiviteter.

Indsatsområder i amter og kommuner

Kommuner og amter har forskellig prioritering af de forebyggende områder. Nedenfor gennemgås udvalgte indsatsområder i de enkelte amter og kommuner, opdelt efter:

- Temaerne: tobak; alkohol; kost og motion; trafik.
- Målgrupper: børn og unge, og ældre.
- Arenaer: sundhedsvæsenet, arbejdspladsen og lokalområdet.

Det gennemgående er dog, at amterne og kommunerne prioriterer arbejdet med temaerne alkohol og tobak, og at målgrupperne er de samme, nemlig at børn/unge og de ældre.

Andre indsatsområder der arbejdes med i amter og kommuner, men som ikke nævnes her, er blandt andet: etniske grupper, seksuelt

overførbare sygdomme (herunder AIDS), screenings- og vaccinationsprogrammer, forebyggelse af muskel- og skeletlidelser, narkotika, sundhedsoplysning, miljøindsatsen og svangreprofylakse.

Amter og kommuners indsats på temaområderne tobak; alkohol; kost- og motionsområdet og trafik

Aktiviteter på tobaksområdet

I *Frederiksborg Amt* har Forebyggelsesrådet på projektniveau etableret rygestop-klinikker på sygehusene i Hillerød, Helsingør og Frederikssund, hvor borgere og ansatte tilbydes rygeafvænning. Projekterne udløber med udgangen af år 2000. Aktuelt bliver det overvejet, hvordan overgangen til driftsfasen skal planlægges i Sundhedsudvalgets regi, og Sundhedsudvalget har allerede afsat midler hertil.

Forebyggelsesrådet i *Københavns Amt* har i en årrække prioriteret indsatsen vedrørende tobak. Tobak indgår ligeledes om et tema i Sundhedsplan 2001 for Københavns Amt. Der er de sidste 4 år via et tobaksprojekt i Forebyggelsesrådets regi uddannet omkring 150 rygestop-instruktører blandt de ansatte i Københavns Amt, ligesom alle ansatte igennem flere år har fået tilbudt gratis hjælp til rygestop. Mange af instruktørerne arbejder nu videre med rygeafvænning på bl.a. sygehusene. Forebyggelsesrådet har også igennem de sidste tre år støttet rygestop-kurser på Lungeklinikken i Hvidovre. Endvidere har Forebyggelsesrådet søsat et forsøgsprojekt i samarbejde med Herlev Kommune om oprettelse af et rygestop-center i kommunen med gratis rygestop-tilbud til borgerne i år 2000. Endelig foregår der i forskningsmæssigt regi en hel del rygeafvænning af

borgerne samt af sygehusets ansatte på Center for Sygdomsforebyggelse i Glostrup.

I *Roskilde Amt* startede tobaksområdet først for alvor i slutningen af 90'erne, men der i dag er en massiv indsats på området. Indsatsen på tobaksområdet er primært funderet i Forebyggelsesrådets regi og i regi af det forebyggende sygehus. I Forebyggelsesafdelingen er ansat fuldtidsansat projektmedarbejder samt et korps af rygestopinstruktører, og der er afsat ca. ½ mio. kr. om året til tobaksaktiviteter. Der er indgået en formaliseret samarbejdsaftale med alle apoteker i amtet, der sikrer løbende, kontinuerlige rygestopkurser til alle interesserede borgere. Denne aftale er den første af sin art i Danmark og forventes spredt til andre amter fulgt op af formelle samarbejdsaftaler på andre områder som f.eks. kost og vægt.

Aktiviteter på tobaksområdet er:

- rygestopkurser for alle borgere, gravide og vordende fædre, ansatte i amtet og øvrige arbejdspladser, for ambulante og indlagte på Roskilde Amts Sygehus i Køge (RASK)
- etablering af rygestopklinik på RASK
- uddannelse af rygestopinstruktører
- afholdelse af diverse STOP-arrangementer
- planlægning af nye aktiviteter rettet mod børn og unge
- planlægning af aktiviteter rettet mod storrygere.

I *Frederiksberg Kommune* blev der i 1999 vedtaget at starte et 3-årigt forsøg med en rygestopklinik i samarbejde med H:S Frederiksberg Hospital og med støtte fra Tobaksskaderådet. Klinikken åbnede i 1999 og der har været afholdt en række borgerrettede kurser i rygestop.

I *Københavns Kommune* varetages rygeafvænningstilbud af Center for Rygeafvænning. Produktion og koordinering af ryge-

Ett flertal program pågår i Danmark för att minska tobaksbruket och alkoholbruket

afvænningsstilbud til borgere og ansatte er et af Center for Rygeafvænnings hovedopgaver tillige med behandlingstilbud til patienter henvist fra praktiserende læger og sygehusafdelinger i H:S, udvikling og afprøvning af rygeafvænningsmetoder og servicering med rygestoppakke og rygestopguides. Der er ligeledes igangsat uddannelse, støtte og efteruddannelse af instruktører og af sundhedspersonale. Center for Rygeafvænnings står desuden for markedsføring af aktiviteter på tobaksområdet f.eks. en rygestop konkurrence "Kvit og Vind" og for udarbejdelse af forskelligt materiale. I år 2000 forsøges der med et særligt lokalt projekt på Indre Nørrebro der bl.a. indeholder udvikling af rygestopmateriale til fremmedsprogede, særlig lokale rygestopkurser bl.a. kombineret med børnepasning og forsøg på at fremme røgfri miljøer på cafeerne.

Aktiviteter på alkoholområdet

Bedre alkoholholdninger blandt de 16-18 årige i *Frederiksborg Amt* er et samarbejdsprojekt mellem Forebyggelsesrådet og Sundhedsstyrelsen. Det retter sig mod ungdomsuddannelsesinstitutionerne i amtet.

Amtsrådet i *Københavns Amt* har i 1999 vedtaget en temaplan om alkoholområdet. Planen beskæftiger sig med såvel behandlingssiden som forebyggelsesindsatsen, som skal styrkes.

Forebyggelsesrådet har gennemført et projekt om alkoholbrug og -misbrug blandt unge, og i den forbindelse udarbejdet et undervisningsmateriale til folkeskolernes ældste klassetrin - "Smil du er på".

Københavns Amt deltager i det landsdækkende projekt APPA, (alkoholpolitik på arbejdspladsen), og Forebyggelsesrådet har ansat en konsulent til projektet. Siden januar 1999 hvor projektet startede er der etableret kontakt til mere end 100 private og offentlige arbejdspladser i amtet.

Københavns Amt deltager i de årlige Uge 40-kampaner, og tilrettelægger forskellige lokale arrangementer og aktiviteter i denne anledning.

I *Roskilde Amt* er en samlet plan for alkoholindsatsen i amtet under udarbejdelse som et led i sundhedsplanlægningsprocessen. Planen har til formål dels at kortlægge amtets samlede indsats på alkoholområdet i dag og dels komme med forslag til amtets fremtidige indsats. Roskilde Amt deltager desuden i et nationalt projekt under Socialministeriet om gennemførelsen af en række modelprojekter omkring børn i misbrugsfamilier, hvilket har en række forebyggelsesaspekter.

Amtets forebyggende indsats på alkoholområdet omfatter:

- alkoholpolitik på arbejdspladsen
- skole/forældre/alkohol
- børn fra familier med alkoholproblemer
- idrætstrænere/klubpædagoger
- tekniske skoler, gymnasier, handelsskoler og voksenuddannelser
- borgerne generelt, f.eks. uge 40 kampagne.

Frederiksberg Kommune deltager i det landsdækkende projekt APPA (alkoholpolitik på arbejdspladsen) fra 1999 til 2001.

Alkoholkampagnen i uge 40 har siden 1992 sat fokus på alkoholproblemer. Sundhedsstyrelsen har alle år stået for den centrale del af kampagnen, mens amterne, Frederiksberg og Københavns Kommuner har stået for deres lokale del.

Forebyggelsessekretariatet har i de senere

år brugt den øgede fokus på alkohol i uge 40 til flere formål:

- borgerrettede aktiviteter
- information om behandlingsmuligheder
- temadage for relevante faggrupper om alkoholpolitik på arbejdspladser og generel misbrugsproblematik – senest i relation til børn og unge, som har forældre med alkoholproblemer.

I dag er den forebyggende indsats på alkoholområdet i *Københavns Kommune* i mange tilfælde bundet op på kampanjer, centrale tiltag og enkeltstående indsatser. Af forskellige indsatser kan nævnes: Ung til ung, forældre backup, lokal uge 40 kampanje, kurser for lokalcenterpersonale, arbejde med indførelse af alkoholfrie miljøer, alkoholpolitikker på arbejdspladser.

Kommunen har et tilbud om konsulentbistand – TAK (tilbud om assistance til kolleger). Tak-projektet omfatter konsulentbistand i forbindelse med formulering af en alkoholpolitik og konkret hjælp til medarbejdere med alkoholproblemer. I alt er ca. 40.000 medarbejdere dækket af ordningen. Udgiften til konsulentbistand og til hjælpesystemet betales af virksomhederne med en under-skudsgaranti fra Sundhedsforvaltningen.

Københavns Kommune deltager i Sundhedsstyrelsens årlige alkoholkampanjer i uge 40. I den forbindelse har kommunen iværksat en række lokale aktiviteter og indsatser på forskellige områder. Kampagnen giver en bred information til de voksne københavnere om genstandsgrænser m.m. og kombineres med en indsats overfor forskellige miljøer og forskellige grupper af borgere. Alkoholkampagnens indsatser baseres i vid udstrækning på samarbejde med eksterne samarbejdspartnere og engagement lokalt i bydelene.

I et forsøg på at skabe alkoholfrie alternativer til de kommercielle diskoteker og efter

ønske fra de unge selv gennemføres danse-diskoteksaftener.

Aktiviteter på kost- og motionsområdet

I *Frederiksborg Amt* er der tilbud om diætistvejledning i almen praksis, som et forsøgsprojekt i et samarbejde mellem Frederiksborg Amt og Helsingør Kommune. Projektet blev afsluttet efteråret 1999, og Sundhedsudvalget har efterfølgende bevilget midler til en styrket funktion overfor patienter henvist fra almen praksis under diagnoser som hyperkolesterolemie og f.eks. type 2-diabetes og svær overvægt.

Københavns Amtsråd har besluttet at kostvejledning skal være et indsatsområde i år 2000. Der foreligger endnu ikke en samlet politisk prioritering af forebyggelsesindsatsen, men det er tanken, at sundhedsplanens tema om emnet skal danne baggrund for en sådan prioritering.

Københavns Amt gennemfører fra 2000 til 2001 et diætistprojekt, som skal vise hvordan man mest hensigtsmæssigt tilrettelægger kostvejledning hos praktiserende læger og/eller hos diætister, i primærsektoren og/eller på sygehusene.

Ved Center for Sygdomsforebyggelse er endvidere etableret en 'Enhed for Epidemiologisk Kostforskning'.

I *Roskilde Amt* er der i 2000 vedtaget en handlingsplan i Forebyggelsesrådet om kost, vægt og motion, og der er mange aktiviteter i gang. Dette betyder blandt andet inddragelse af kosttilbud i alle øvrige projekter samt en særlig indsats over for børn og unge.

På kostområdet arbejdes primært på to områder i Roskilde Amt. I Sundhedsafdelingen er ansat to kliniske diætister, der som primærhovedopgave skall sætte ind med den tidlige

opsporing og kostvejledning af personer med forhøjet kolesterol og dermed forhøjet risiko for iskæmisk hjertesygdom. Forebyggelsesrådet har vedtaget en handleplan for en indsats omkring kost og motion. Projektets mål er dels at kost og motionsaspektet inddrages i alle eksisterende aktiviteter og projekter, dels at der gøres en særlig indsats i forhold til børn og unge. En indsats i forhold til svær overvægtige er en del af handlingsplanen.

I *Københavns Kommune* har kostområdet to spor. Et der retter sig mod generel kostoplysning herunder undervisning og rådgivning og et andet der retter sig mod forebyggelse af overvægt. I Folkesundhedsplanen for Københavns Kommune lægges der op til en intensivering omkring strategier i forhold til overvægt. Målet er at mindske antallet af overvægtige københavnere både børn og voksne.

Spis dig Slank kurser henvender sig til overvægtige mænd og kvinder. På kurset lærer man at omlægge madvaner til sund kost med henblik på varigt vægttab. Antallet af spis dig slank kurser i år 2000 er sat til 50 kurser svarende til 600 kursister. Efterspørgslen på kurserne er stigende. Det er nødvendigt løbende at justere Spis dig slank kurset, så det følger den udvikling/forskning, der sker inden for området. Det kræver også en løbende og kvalificering af vore instruktører.

Som en årlig tilbagevendende begivenhed skal der sættes fokus på kost i en bestemt uge. I år afholdes madpakkens uge for børnehaverne i to udvalgte bydele og i 2001 udvides det til at omfatte alle børnehaver i København samt skolerne og eventuelt arbejdspladserne. Der er udviklet en madpakkepejce, som skal understøtte aktiviteterne i madpakkens uge.

På motionsområdet samarbejder Københavns Kommune med Dansk Cyklistforbund og Bygge- og Teknikforvaltningen om for-

skellige cykelkampagner, blandt andet en "Vi cykler til arbejde kampagne" med det formål at få flere københavnere til at bruge cyklen som alternativ til bilen som transportmåde. I Sund By butikkerne er forskellige motionsaktiviteter et fast tilbud til udvalgte borgere, blandt andet pas på ryggen kurser, motion for bedsteforældre og børnebørn.

Frederiksberg Kommune har nedsat en tværfaglig kostpolitisk arbejdsgruppe på børneområdet. Formålet er at iværksætte projekter, temadage m.v. om kost og børn. Der er i øjeblikket projekter på to skoler, hvor der tilbydes sund og billig frokost/mellemmåltid ved skoleboder.

Aktiviteter vedrørende trafikulykker

I *Frederiksborg Amt* er der arbejdet med trafiksikkerhedsarbejde siden 1998. Væsentlige aktiviteter på området er kampagner som "Sikker Skole Trafik" ved skolestart efter sommerferien, "Kun en klovn husker ikke selten" overfor små børn, "Ånden i flasken" overfor unge og spirituskørsel og "Til hjernen og hjertet" om betydningen af at sænke farten.

Københavns Amt deltager i Storkøbenhavns Trafiksikkerhedsråd og i de kampagner, der gennemføres i dette regi.

Roskilde Amt har en lokal trafiksikkerhedsgruppe i Teknisk Forvaltning, der står for den kontinuerlige indsats omkring trafiksikkerhedsområdet. Der arbejdes med en indsats på følgende områder:

- hastighed (kampagne)
- cyklistkampagner
- sprit (internetkampagne samt lokale projekter "Dr. Driver"
- skolestart (lokal kampagne sammen med kommuner)
- "Ung-bil-dag" (aktivitet for unge mellem 18 – 24 år)

- Køreteknisk Forening (køreteknisk klub for unge over 18 år)
- ældrekampagne
- krydskampagne
- julekampagne (samarbejde med DSB/HT)
- færdselssikkerhedseminar.

Frederiksberg Kommune har blandt andet udarbejdet en Trafik- og miljøhandlingsplan. Kommunen fortsætter med kampagneaktiviteter blandt andet gennem ”Det Storkøbenhavnske Trafiksikkerhedsråd”, ligesom der sker forskellige former for trafiksanerung og etableres cykel- og gangstier.

Københavns Kommune har udarbejdet en Trafik- og Miljøplan med den overordnede målsætning at sikre et velfungerende transportsystem til betjening af byen med en væsentlig mindre miljøpåvirkning end i dag. Dette betyder, at det samlede biltrafikniveau i kommunen ikke må stige, mens muligheden for øget trafikal aktivitet må tilgodeses ved øget kollektiv trafik og øget cykelbenyttelse.

Indtil nu har det ikke været muligt at leve op til den overordnede målsætning. Det skyldes, at biltrafikken siden 1995 er steget samtidigt med, at den kollektive trafik og cykeltrafikken har tabt andele.

Københavns Kommune arbejder ud fra regeringens betragtning om, at ulykker med dræbte og alvorligt tilskadede principielt ikke kan accepteres. Der bliver gjort en stor indsats for at forbedre trafiksikkerheden i byen og øge trygheden for især cyklister og fodgængere.

For at forebygge trafikuheld sætter Københavns Kommune primært ind på følgende områder:

- Vejnettet bliver løbende forbedret og sikret, bl.a. ved ombygning af farlige kryds og strækninger
- Kampagner og information målrettes mod

risikogrupperne. Dette sker både lokalt gennem Storkøbenhavns Trafiksikkerhedsråd og i landsdækkende samarbejde

- Politiet følger op med kontroller.

Målgrupper i det forebyggende arbejde

Børn og unge

I *Frederiksborg Amt* har Forebyggelsesrådet bevilget midler til projektet ”Tidlig indsats”, der sigter mod en koordineret, tværfaglig og tværsektoriel tidlig indsats overfor truede børn i risikofamilier.

Sundhedsnetværket er et permanent netværk af kontaktpersoner på ungdomsudannelserne, som aktivt går ind i det sundhedsfremmende arbejde i forhold til unge. Initiativtager til en række projekter, f.eks. forebyggelse af hovedpine, idrætsskader, oplysning om rusmidler, ergonomi m.v.

15 skoler fra 10 kommuner er med i et projektsamarbejde om netværket af sundhedsfremmende skoler, der blandt andet arbejder med emner som sund kost, alkoholholdninger, fysisk aktivitet, trivsel med mere og styrkelse af elevers handlekompetence.

Københavns Amt og kommunerne i amtet er ved at opbygge en klinisk database med oplysninger fra sundhedsplejerskernes virksomhed. Formålet er systematisk at tilvejebringe viden om børns opvækst og vilkår. Databasen ventes at få stor betydning for den fremtidige forebyggende og sundhedsfremmende indsats i forhold til børn og børnefamilier.

Amtet har i en årrække drevet det såkaldte ”Vestegnssamarbejde om fødselsproblemer”, hvor sygehuse, sundhedsplejersker og andre faggrupper har kortlagt graviditet, fødsel og tidlig spædbarnsalder i psykisk og socialt belastede familier.

Forebyggelsesrådet har gennemført et projekt "sunde daginstitutioner" i Herlev Kommune. Projektet resulterede i en håndbog med bl. a. råd og anvisninger til personale og forældre om hygiejne, sunde kostvaner.

Forebyggelsesrådet har som tidligere nævnt gennemført aktiviteter vedrørende alkohol blandt skoleelever. Endvidere deltager Københavns Amt i de årlige fyrværkerikampanjer, som har børn og unge som én af de primære målgrupper.

Københavns Amt driver sammen med en række unge "Ung Dialog", som har sit afsæt i forebyggelse af HIV og AIDS, og som i dag også beskæftiger sig mere generelt med emnet unge og seksualitet.

I Roskilde Amt arbejdes i forhold til børn og unge på følgende områder:

- forebyggende helbredsundersøgelser af gravide og børn
- "TVÆRS"-gruppen – en tværfaglig gruppe der arbejder inden for rammerne af lov om forebyggende sundhedsordninger
- projekt for børn og unge om kost og motion
- forebyggelse af høreskader hos unge
- aktiviteter omkring trafikssikkerhed
- deltagelse i amternes årlige kampagne mod fyrværkeriulykker.

Frederiksberg Kommune er med i det internationale projekt "De sundhedsfremmende skoler". I 1997 fik to kommunale skoler i Frederiksberg Kommune muligheden for at deltage i det treårige forsøg. Projektet har til hensigt at udvikle elevernes handlekompetence i forhold til egen og andres sundhed og er siden blevet et centralt punkt i Regeringens Folkesundhedsprogram. Forsøgsprojektet forventes evalueret i 2000. Projektet udvides til at omfatte alle skoler og strækker sig frem til 2002, hvorefter det er hensigten at det forankres i skolerne.

Många danska kommuner deltar i det internationella projektet "Hälsofrämjande skolor"

En anden aktivitet er Ung 99, der er en seksuel profil af unges seksuelle adfærd og holdninger.

Københavns Kommune arbejder blandt andet med temaet børn og unge i forbindelse med den forebyggende indsats i skoleregi omkring Røgfri Skole, hvor alle folkeskoler i kommunen er røgfri for eleverne pr. 1. januar 2000. Der er blandt andet tilbud om gæstelærere til at undervise eleverne i tobaksrelaterede emner. Der er desuden igangsat forebyggende indsatser overfor børn i Københavns Kommunes daginstitutioner.

Herudover er der forebyggende initiativer i forhold til børn som kan henføres til lov om forebyggende sundhedsordninger for børn og unge. Det er svært at pege på forebyggelsesarbejde i Den kommunale sundheds-tjeneste, som ikke på den ene eller anden måde kan henføres under Lov om Forebyggende sundhedsordninger for børn og unge, hvor alle ydelserne har forebyggende karakter.

Et projekt om "Forældre Back-up" vil blive gennemført i år 2000 som et led i en speciel alkoholforebyggende indsats i bydelen Valby. Målgruppen er forældrene til unge i folkeskolens afgangsklasser, og der er tale om erfarings-udveksling dvs. forældre, der taler med andre forældre om de unges alkoholvaner og normer. Det er hensigten, at projektet også skal overføres til andre bydele, hvis modellen viser sig konstruktiv og effektfuld.

Kommunen har udviklet et 3-dages efteruddannelseskursus for lærere, sundhedsplejersker m.fl. i lokalområdet. Kurset er en faglig og personlig opkvalificering, der gør delta-

gerne i stand til at gennemføre målrettet undervisning om rusmiddelproblematikker på relevante trin i folkeskolen samt opdage og forebygge alkoholrelaterede problemer hos børn og deres familier.

Ung til ung-projekt i folkeskolen er et supplement til den øvrige sundhedsundervisning om alkohol og andre rusmidler, der finder sted på klassetrinene omkring 7. klasse. Det er et mål at ung til ung som et uddannelsesprogram skal være en fast del af sundhedsundervisningen i byen.

Unge og voksne børn af alkoholikere har mulighed for at henvende sig i et ambulant rådgivningscenter for at få råd og vejledning.

Astmaskolen er et gratis tilbud til alle skolebørn i kommunen med diagnosticeret astma. Det kræver ingen henvisning at gå på skolen. Som et nyt tiltag er der i 1999 i et samarbejde med Astma-Allergi Forbundet omkring en telefonrådgivning. Telefonlinien er åben alle hverdage i fire timer, og såvel borgere som kommunens personale kan henvende sig med spørgsmål af generelt karakter.

Ældre

Frederiksborg Amt har igangsat flere projekter på ældreområdet.

Med "Aktiv vejledning om sundhedsfremme for ældre" samarbejdes med 3 kommuner om at udvikle specifikke sundhedsfremmeprogrammer for ældregrupper med særlige behov, især med hensyn til kost og fysisk aktivitet.

"Ældre til ældre undervisning" foregår i tæt samarbejde med brugergrupper og ældreorganisationer og sigter mod etablering af et netværk med uddannelse af frivillige sundhedsinstruktører.

"Aktive ældre i bevægelse" er et tilbud om træningsprogram, socialt samvær samt fælles-

spisning til ældre, der i længere tid ikke har dyrket organiseret bevægelsestræning.

Der arbejdes ligeledes med kvalitetsudvikling af de forebyggende hjemmebesøg hos ældre.

Roskilde Amt er en indsats på ældreområdet et prioriteret område under Forebyggelsesrådet. Der er ansat en projektmedarbejder og der er ca. ½ mio. kr. om året til rådighed for aktiviteter og projekter. Der arbejdes med:

- I gang hvor du bor – et sundhedsfremmeprojekt med motion og socialt samvær, hvor der er dokumenteret meget gode resultater for de deltagende ældre både fysisk, psykisk og socialt
- faldforebyggelsesprojekt
- netværksgruppe for de kommunale, forebyggende medarbejdere der foretager forebyggende hjemmebesøg hos ældre m.h.p. evaluering og kvalitetssikring.

Forebyggelse og sundhedsfremme for ældre. "I gang efter fald" er et kvalitetssikringsprojekt til forebyggelse af faldulykker, hvor der samarbejdes mellem amtet og alle kommuner. Formålet med projektet er at forebygge gentagne fald hos borgere over 75 år, som på grund af fald har henvendt sig til skadestue og udskrives herfra til hjemmet. Projektet består af et målrettet forebyggende besøg i hjemmet (kommunerne), deltagelse i inspirationskursus (amtet) og opfølgning og evaluering af projektet.

Frederiksborg Kommune har siden 1996 arbejdet med forebyggelse af faldulykker blandt ældre i projektet "Hvordan falder faldkurven?". Projektet har omfattet:

- faldregistrering på skadestuen og via brandvæsenet
- faldregistrering på alle plejehjem i to perioder med opfølgende undervisning af plejepersonalet med det formål at skærpe opmærksomheden

- ældredustilling, motionstilbud, vejledning "på gadeplan" om forebyggelse af fald.

Der er aktuelt 8 motionshold i gang, der har til hensigt at forbedre den enkeltes fysiske formåen, så risikoen for fald reduceres. Tanken er, at det skal være muligt at dyrke motion så tæt på sin bolig som muligt, hvorfor holdene er spredt geografisk i kommunen. En del af formålet med kurserne er også at vejlede om andre faktorer, der kan reducere risikoen for at falde, blandt andet væske og kost samt skabe et indbyrdes socialt sammenhold mellem deltagerne.

Københavns Kommune arbejder systematisk med forebyggelse af faldulykker blandt ældre.

Faldforebyggelsen vedrører blandt andet:
- i hjemmeplejen arbejdes der med faldforebyggelse i fire bydele, og der er tilbud om fysisk aktivitet for de svage ældre i ældreboligerne

- der gives konsulentbistand til aftenskoler, der udbyder seniorkurser hvor faldforebyggelse er en vinkel

- et pilotprojekt om undervisning i faldforebyggelse for indvandrerkvinder.

Der er desuden et oprettet lokale idrætsforeninger i københavnske bydele. Konceptet for "Ældre i bevægelse" er at tilbyde motion og samvær til ældre over 60 år. Målet er dels at få de ældre i bedre form og bedre humør, dels at skabe netværk mellem ældre. Desuden er der igangsat en række aktiviteter under overskriften "Pensionistidræt".

Arenaer i det forebyggende sundhedsarbejde

Sundhedsvæsenet, arbejdspladsen og lokalområder er udvalgte arenaer for det forebyggende arbejde.

Sundhedsvæsenet

Frederiksborg Amt har systematisk screening af patienters rygevaner på de lunge- og hjertemedicinske afdelinger efterfulgt af tilbud om hjælp til rygeafvænning. Frederikssund Sygehus er modelsygehus for forebyggelse og sundhedsfremme. Formålet er at udvikle og integrere den forebyggende og sundhedsfremmende indsats i det daglige arbejde med patienterne og i samarbejdet med primærkommunerne og de praktiserende læger.

Københavns Amt har udarbejdet en samlet publikation om forebyggelse på amtets sygehuse. Amtets forskningsinstitution "Københavns Center for Sygdomsforebyggelse" har til formål:

- at gennemføre studier af befolkningen for at beskrive udviklingen i helbredstilstand, livsvaner og levevilkår i befolkningen og at finde frem til de faktorer i helbred, livsvaner og levevilkår, som giver øget risiko for udvikling af kroniske sygdomme

- at opstille og gennemprøve modeller for forebyggelse, der kan tilbydes befolkningen

- at analysere og optimere kvaliteten af sundhedsvæsenets ydelser.

Disse formål dækker over tre overordnede funktioner i centeret nemlig epidemiologisk grundforskning, forebyggelsesforskning og sundhedstjenesteforskning.

Center for Sygdomsforebyggelse har i 1999 iværksat "inter99" – en undersøgelse der omfatter 61.000 personer, hvoraf 13.000 er tilfældigt udtrukket med henblik på screening for risiko for udvikling af hjertekar sygdomme og type 2 diabetes. Projektet indebærer også en intervention, der består af livsstilsændringer i form af rygeafvænning, øget motion og ændring af kost.

Med det såkaldte "Pre-card" har Center for Sygdomsforebyggelse udviklet et værktøj til

alment praktiserende læger med henblik på at motivere patienter med risiko for hjerte-kar sygdomme og diabetes til livsstilsændringer. Pre-card er et edb-program, der for den enkelte patient kan beregne sygdomsrisiko og forventet effekt af livsstilsændringer.

Roskilde Amts Sygehus i Køge (RASK) har siden 1999 været amtets forebyggende sygehus og er med i netværket af forebyggende sygehuse. Formålet med projektet er at tilføje en forebyggende dimension til de allerede igangværende aktiviteter på sygehuset. Der fokuseres især på patienternes tobaks-, alkohol-, ernærings- og motionsvaner. Indsatsen er delt op i tre områder:

1. En generel forebyggende indsats: i forhold til alle patienter (samtale på baggrund af spørgeskema).
2. En specifik forebyggende indsats: udvikles på de enkelte afdelinger f.eks. forebyggelse af operationskomplikationer hos rygere.
3. En indsats over for medarbejderne: primært tobaksområdet. RASK har besluttet at være røgfrit sygehus ved udgangen af 2001. Der er ansat en forebyggelseskordinator. Projektet har i første omgang fokuseret på de ansatte, dels omkring uddannelse til at varetage forebyggende opgaver dels omkring egne sundhedsvaner.

Frederiksberg Kommune. På Frederiksberg Hospital er der tilbud om rygestop til alle indlagte patienter samt til personalet.

I *Københavns Kommune* er forebyggelsesindsatsen i H:S (Hovedstadens Sygehus-fællesskab der omfatter hospitaler i kommunen) fortrinsvis koncentreret på Bispebjerg Hospital. Aktiviteten på hospitalet omfatter blandt andet:

- en generel forebyggende indsats omfattende alle patienter, der blandt andet vedrører konkrete handlingsplaner for generelle fore-

En dansk modell (Pre-card) för att förutsäga den individuella risken har börjat användas inom den danska hälso-och sjukvården

byggelsessamtaler om tobak og alkohol
- en specifik forebyggende indsats omfattende udvalgte patientgrupper, f.eks. patienter med diagnoser som diabetes, iskæmisk hjertesygdom, brystkræft eller kronisk lungesygdom
- en forebyggende indsats over for personalet, der tager udgangspunkt i ergonomiske arbejdsmiljøproblemer og en revision af hospitalets alkohol- og tobakspolitik.

På praksisområdet er der en aftale om superviseret samtalebehandling for københavnske borgere med specielle helbreds- eller trivselsproblemer. Der er ligeledes en aftale med de praktiserende læger om tidlig og kortvarig intervention overfor storforbrugere af alkohol. Derudover har de praktiserende læger mulighed for at henvise patienter, der ønsker at holde op med at ryge til Center for Rygeafvænnning.

Arbejdspladsen

Roskilde Amt har iværksat et paraplyprojekt "Sundhed på arbejdspladsen" som giver et samlet tilbud om forebyggende aktiviteter til amtets virksomheder og arbejdspladser. Der tilbydes aktiviteter på områderne: rygestop, kost (og vægt), motion- og bevægelsesaktiviteter f.eks. rygskelekurser, kvinder, krop og sundhed (sundhedsoplysning/undervisning), stress, alkohol, medicin, smitsomme sygdomme.

Frederiksberg Kommune tilbyder konsulentbistand og kurser i alkoholpolitik til alle offentlige og private virksomheder i APPA regi.

Københavns Kommune tilbyder via Center for Sunde Arbejdspladser et stort udvalg af sundhedsfremmende aktiviteter indenfor kost, motion, tobak, alkohol og stress til arbejdspladser i kommunen. F.eks. udarbejdelse af personlig sundhedsprofil, kurser i motion og rygeafvænning, samt vejledning i form af kostkonsulent til kantiner.

Lokalsamfundet

Hele den forebyggende indsats i amter og kommuner foregår i videst muligt omfang i samarbejde med lokalområdet, foreninger, organisationer, virksomheder og grupper af borgere.

Frederiksborg Amt har planlagt og afsat midler til at etablere Sund By Butikker i samarbejde med kommuner og frivillige organisationer. Butikkerne skal bl.a. formidle viden om sund livsstil, netværksdannelse og muligheder for styrkelse af socialt samvær.

I *Københavns Amt* varetages indsatsen i lokalområderne af primærkommunerne. Forebyggelsesrådet søger gennem sit arbejde at fremme den forebyggende indsats i kommunerne, bl.a. ved at samarbejde med nogle eller alle kommuner om gennemførelse af rådets egne forebyggelsesprojekter. Ligeledes yder Forebyggelsesrådet økonomisk støtte til lokale projekter.

Roskilde Amt har en aktivitet der kommer bredt ud til borgerne, nemlig projektet "Kvinder, Krop og Sundhed", der er et oplysnings- og undervisningsprojekt med det formål at gøre kvinder i Roskilde Amt bevidste om, at de selv via deres levevis har indflydelse på deres eget helbred. Det konkrete mål er, at flest mulige kvinder i Roskilde Amt deltager i kortvarige kurser (3-4 timer), der giver dem oplysning om, hvordan de bevarer et godt helbred fysisk og psykisk samt giver under-

visning i brystet og dets sygdomme og instruktion i brystselvundersøgelse. En foreløbig evaluering af projektet viser, at det både er lykkedes at komme ud til målgruppen, herunder kvinder der normalt ikke tager imod forebyggende tilbud. Det er desuden lykkedes at opfylde de opstillede succeskriterier og projektet har medført konkrete adfærdsændringer hos en del af deltagerne, hvilket ikke var forventet efter et 3 ½ times kursus.

Herudover har Forebyggelsesrådet i Roskilde Amt afsat en pulje på ½ mio. kr. om året til tilskud til lokale aktiviteter. Via pjecen "Støtte til lokale aktiviteter om sundhed" oplyses om principper for tildeling af støtte m.v. På den måde har Forebyggelsesrådet gennem årene støttet talrige lokale forebyggende projekter, ofte i samarbejde med kommunerne.

Frederiksborg Kommune samarbejder med de tre lokale boligsociale medarbejdere om konkrete aktiviteter blandt andet uge 40 alkoholkampagnen og motionstilbud.

Københavns Kommune har en målsætning om at borgerne skal have let adgang til sundhedsoplysning og forebyggelse i deres lokalområde. Der er derfor etableret Sund By Butikker i 8, ud af de 15 bydele.

Butikkerne skal medvirke til at forbedre sundhedstilstanden i de københavnske bydele. Det skal ske gennem konkrete befolkningsrelaterede sundhedsfremmende aktiviteter ved at:

- iværksætte befolkningsrelaterede sundhedsfremmende aktiviteter i bydelen
- understøtte de eksisterende sundhedsfremmende aktiviteter i bydelen og
- formidle viden og erfaring om forebyggelse og sundhedsfremme til befolkningen og faggrupper i bydelen.

Aktiviteterne i butikkerne kan deles op i fire

hovedområder: kurser, sundhedsprogrammer, temaer og enkeltstående aktiviteter og kampanjer. I alle butikkerne er der fast tilbud om kurser blandt andet rygeafvænning, spis dig slank, barn og voksen leg og bevægelse, pas på ryggen, kurser om forebyggelse af alkoholproblemer i småbørnsfamilier m.v.

Status for arbejdet med forebyggelse i hovedstadsområdet

Status for arbejdet med primærforebyggelse i hovedstadsområdet er, at der er sket en formaliseret organisering af arbejdet, men at der også er tale om en forholdsvis nu struktur, der ikke på alle områder har fundet sit ståsted.

Det er en stor udfordring at få omsat gode og veldokumenterede projekter til drift, og dermed til et mere vidtfavnende borgerprojekt. Hertil kommer at det er væsentligt med en yderligere professionalisering af opgavevaretagelsen inden for de forskellige temaer. Der skal fokuseres på kvaliteten i arbejdet og det daglige møde med borgerne som skal tilbydes forebyggende aktiviteter.

I Danmark sker der en effektiv spredning af information om aktiviteter og erfaringer med forebyggelsesarbejdet, dels via Sund By Netværket (samarbejde mellem 6 amter og 9 kommuner), dels via de amtslige forebyggelseskonsulenter.

Som nævnt tidligere i artiklen er Regeringens Folkesundhedsprogram til stor inspiration for amter og kommuner i deres lokale arbejde med forebyggelse og folkesundhed. Det fremgår tydeligt, at amter og kommuner følger op på de udmeldte risikofaktorer, målgrupper og forebyggelsesmiljøer, og at Folkesundhedsprogrammet på den måde fungerer som

en slags "køreplan" for det lokale arbejde.

Ordet folkesundhed sætter en bredere ramme op for, hvad sundhed er. Her bliver forudsætningerne for sundhed interessante. Det kan for eksempel være boligforhold, trafik, grønne områder og økonomiske forudsætninger for at kunne leve sundt. Ordet folkesundhed pointerer også, at der er tale om to forskellige aktører, nemlig befolkningen og det enkelte individ på den anden side og samfundet på den anden side.

Perspektivering

Der er ingen tvivl om, at folkesundhedsarbejdet gennem årene har fået en stadig højere prioritet på den politiske dagsorden. Og at der er stor opmærksomhed og vægtning af området. Antallet af ansatte på området vidner om en større prioritet af det forebyggende arbejde end tidligere.

Udover amter og kommuner, der har en aktie i opgaven med at forebygge har staten en rolle. Staten har bl.a. iværksat en uddannelse på Københavns Universitet i forebyggelse og sundhedsfremme, Master of Public Health og en uddannelse i sundhedsvidenskab på Københavns Universitet.

Udfordringerne i arbejdet i de kommende år er for det første at få formuleret folkesundhedsarbejdet i de politikker og målsætninger, der generelt arbejdes med i amter og kommuner.

En anden stor udfordring er at nå målgrupperne for arbejdet og især at få de udsatte grupper i tale – at forebygge den sociale ulighed i sundhed.

En tredje udfordring er at få dokumenteret effekten af de forskellige forebyggelsestiltag og at få evalueret aktiviteterne.